

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL II.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő

Deák Péter

Írta

Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György, Kőhalmi László,
Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József, Szabados Tamás,
Vékás Lajos

ISBN 978 963 454 908 6

Kiadja az Akadémiai Kiadó

1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.

www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Deák Péter, Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György,
Kőhalmi László, Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József,
Szabados Tamás, Vékás Lajos, 2024

© Akadémiai Kiadó, 2024

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Magyary Géza (1864–1928), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Magyary Géza jogtudós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja 1864. szeptember 16-án született Alsólócon (Pozsony vármegye). 1928. október 9-én hunyt el Budapesten.

Tudományos munkásságának elismerésül a Magyar Tudományos Akadémia 1905. május 12-én választotta levelező tagjául. Ezt követően székfoglaló előadását „Újabb irányzatok a nemzetközi perjogban” címmel 1906. december 10-én tartotta. Az előadás az Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből című sorozat 13. kötetében jelent meg kivonatos formában az Akadémiai Értesítőben 1907-ben. Az Akadémia rendes tagjává 1917. május 3-án választotta. Rendes taggá választása után székfoglaló előadását „A nemzetközi bírászkodás a magyar jogban” címmel 1917. október 8-án tartotta. Az előadás kivonatos formában az Értekezések a Filozófiai és Társadalmi Tudományok köréből című sorozat 2. kötetében, a Magyar Tudományos Akadémia Értesítőjében 1918-ban jelent meg.

Feltétlenül említést érdemel az, hogy Magyary Gézát a Magyar Tudományos Akadémia kiemelkedő tudományos munkásságára tekintettel 1929-ben posztumusz Akadémiai Nagyjutalomban részesítette. Összehasonlításképpen szeretnénk megjegyezni, hogy ez a kivételesen adományozott, csak kevés akadémikusnak kijáró elismerés ma a Széchenyi Nagydíjhoz hasonlítható. Magyary Gézát 1916-ban a Szent István Akadémia is rendes tagjává választotta.

Választmányi tagja volt továbbá a Magyar Jogászegyletnek. Számos nagy figyelemmel kísért előadást tartott a Magyar Jogászegylet Perjogi Szakosztályában, melynek elnöki teendőit is ellátta.

Magyary Géza édesapja Magyary Mihály, édesanyja Kákonyi Anna. Megemlítjük, hogy Magyary Géza nagybátyja volt a közigazgatási jog nemzetközi elismertségnek örvendő művelőjének és tanárának, Magyary Zoltánnak (1888–1945).

Magyary Géza középiskolai tanulmányokat Nagyszombaton, az érseki katolikus főgimnáziumban folytatott, és ebben a gimnáziumban tett érettségi vizsgát is. Felsőfokú tanulmányait a pozsonyi királyi jogakadémián kezdte meg. Pozsonyból Budapestre költözését követően a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán folytatta tanulmányait. 1887-ben vette át jogtudományi doktori oklevelét. Szakmai ismeretei bővítése érdekében hosszabb időt töltött tanulmányúton Franciaországban és Németországban.

1887 és 1889 között ügyvédjelöltként dolgozott, majd rövid ideig a budapesti királyi törvényszéken volt joggyakornok. Az ügyvédi vizsgát később tette le Budapesten mint a kecskeméti református jogakadémia tanára, ahol barátja, Szász Béla (1865–1931) volt a tanártársa. Szász Bélát a Magyar Tudományos Akadémia nem sokkal elhunytá előtt, 1931. május 15-én választotta levelező tagjává.

Magyary Géza akadémiai oktatói pályafutása 1890-ben kezdődött. 1890-től 1893-ig a kecskeméti református jogakadémián a római jog tanára volt. 1892-ben publikálta a szekunderirodalomra és a források alapos exegézisére egyaránt támaszkodó római jogi munkáját „A vétségen alapuló kártérítési kötelemekről” címmel.

Munkáiban gyakran hivatkozott a római jogban ismert intézményekre, és tekintettel volt a hazai (magyar) jogtörténeti hagyományokra is. Ugyancsak figyelemmel kísért az európai államok jogi tradícióit, alaposan tanulmányozva és ismertetve a külföldi szakirodalom legújabb eredményeit.

1893-tól 1905-ig a nagyváradai jogakadémián oktatott kereskedelmi jogot, továbbá váltó- és perjogot. 1895-ben képesítették (habilitálták) magántanárrá kereskedelmi jogból a budapesti tudományegyetemen. 1905-ben lett a budapesti tudományegyetemen a polgári törvénykezési jog nyilvános rendkívüli tanára. 1907-ben nevezték ki e tárgy nyilvános rendes tanárának. 1928-ban bekövetkezett elhunytáig oktatta ezt a tárgyat Budapesten. Az 1909–1910. évi tanévben a jog- és államtudományi kar dékánja is volt.

Magyary Géza pályája kezdetén elsősorban kereskedelmi joggal, pénzügyi követelések (értékpapírok, váltó, csekkek) jogi rendezésével, továbbá a biztosítási jog egyes kérdéseivel foglalkozott. Jogtudósként a későbbiekben a magánjog, elsősorban a polgári eljárásjog kérdéseivel foglalkozott, figyelembe véve az európai – elsősorban a német, a francia és az olasz – jogtudomány eredményeit.

A magyar polgáriper-jogról 1913-ban megjelent, közel ezer oldalas műve évtizedekig alapműnek számított. A mű a szerző halála után több mint egy évtizeddel Nizsalovszky Endre (1894–1976) átdolgozásában 1940-ben harmadik kiadásban is megjelent.

Fontos utalni arra, hogy 1920-ban Magyary Géza szerkesztésében indult útjára a Polgári Törvénykezési Jog Tára című kiadványsorozat. A hazai és nemzetközi polgári és büntetőeljárás jog átfogó vizsgálata mellett behatóan foglalkozott a jogágak több fontos kérdésével is, így a perrenddel, a beismeréssel, a fellebbezéssel és a felülvizsgálattal.

Magyary Géza az I. világháború éveiben szerepet vállalt a Közép-európai Gazdasági Egyesületben. Írt a magyar–bosnyák gazdasági kapcsolatokról és a Keleten megvalósítható, gazdasági érdekek érvényesítésének alapjául szolgáló jogi feladatokról. Kevéssé ismert, hogy az 1916. évi XVII. törvénycikk – mely az iszlám vallás elismeréséről rendelkezik – jogi előkészítése is nem csekély mértékben az ő munkája.

Feltétlenül említésre érdemes, hogy Magyary Géza aktív részt vállalt a Felsőoktatási Egyesület munkájában. A ma már sajnos csak szűk körben ismert Felsőoktatási Egyesület Medveczky Frigyes (1855–1914) kezdeményezésére jött létre 1911-ben, a francia Société de l'Enseignement Supérieur mintájára. Medveczky Frigyes a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, aki jogi tanulmányokat is folytatott a budapesti tudományegyetemen, és a Felsőoktatási Egyesület elnöki tisztét is ő töltötte be.

A Felsőoktatási Egyesületnek a hazai felsőoktatási intézmények 350 nyilvános rendes tanára volt tagja. Itt jegyezzük meg, hogy kívánatos volna a felsőoktatási, egyetemi és főiskolai minőségbiztosítás magyarországi előzményeiről magyar és idegen nyelven áttekintést készíteni, melyre eddig igen sajnálatos módon még nem került sor.

Meg kell még említenünk a Magyary Géza kezdeményezésére 1922 őszén létrejött ún. Tudománymentő Bizottságot is, melynek mintájául a hasonló funkciót betöltő németországi szervezet (Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft) szolgált. A Tudománymentő Bizottság elnöke Apponyi Albert (1846–1933), a Magyar Tudományos Akadémia nagy tekintélynek örvendő igazgatósági tagja lett. A Bizottság három éven át működött.

A Felsőoktatási Egyesület és az ún. Tudománymentő Bizottság feladata elsősorban a minőségbiztosítás volt a súlyos anyagi természetű gondokkal küszködő hazai tudományos élet területén.

Magyary Géza számos tanulmányt publikált – többek között – a Jogtudományi Közlönyben 1894 és 1918 között. A Jogtudományi Közlönyben jelentek meg, csak néhányat említve: „A közkereseti társaság képviselőinek hatásköre – A kereskedelmi társaságok reformja Franciaországban (1894);

A német kereskedelmi törvénykönyv tervezete (1895); Az új német polgári perrend (1899); A királyi ügyészség szerepe a polgári perben 1–2. (1903); Észrevételek a polgári perrend törvényjavaslatához 1–2. (1910); Emmer Kornél (1912); Az új polgári perrend életbeléptetésének küszöbén (1915) és a Tudományos perjog (1918) című munkái.

Magyary Géza az I. világháborút követően aktív részt vállalt – Magyarország képviselőjeként – a nemzetközi tudományos életben. Ő volt az Institut de Droit International egyetlen magyar tagja.

Fabinyi Tihamér (1890–1953) jogtudós és politikus, akit a Magyar Tudományos Akadémia 1940. április 11-én választott az igazgatótanács tagjává, a Magyar Jogászegylet 1929. október 20-án tartott teljes ülésén mondott emlékbeszédet Magyary Gézáról. Az emlékbeszédhez a fentebb már említett Szász Béla, Magyary Géza barátja és éveken át pályatársa, a Magyar Jogászegylet elnöke fűzött megnyitót és zárszót.

A Magyar Tudományos Akadémián Vinkler János (1886–1968), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a pécsi egyetemen a magyar polgári törvénykezési jog nyilvános rendes tanára tartotta fölötté az emlékbeszédet.

Magyary Géza a magyar és a nemzetközi polgáriper-jog sokoldalú, kiemelkedő ismerője, művelője a XX. század első évtizedeiben a magyarországi jogászok, különösen a magánjog és perjog művelői körében az egyik legnagyobb tekintélynek örvendő jogtudósnek számított. Igen széles körre kiterjedő, számos jogintézményt elemző munkái a XXI. század első felében is jelentős értéket képviselnek.

Hamza Gábor

Magyary Géza főbb munkái

A rokonok törvényes öröklési rendje 1848 előtti jogunkban. Magyar Igazságügy 1890; *A vétésen alapuló kártérítési kötelemeztől.* Kecskemét, 1892; *A kiadói ügylet.* Budapest, 1893; *A cheque.* Budapest, 1895; *A biztosítási ügynökök képviselői minősége és jogköre.* Budapest, 1896; *A magyar polgári peres eljárás alaptanai. A perbeli cselekvések tana.* Budapest, 1898; *A magyar polgári perjog nemzetközi vonatkozásai: Nemzetközi polgári perjog.* Budapest, 1902; *Értékpapírok a polgári törvénykönyv tervezetében: Adalékok az okiratok tanához.* Budapest, 1902; *A perbeli beismerés.* Budapest, 1906; *Újabb irányok a nemzetközi perjogban.* Budapest, 1907; *A közokiratok végrehajtása tárgyában Magyarország, Ausztria és Németország közt kötendő nemzetközi szerződés előkészítése.* Budapest, 1909; *Magyar polgári perjog.* Budapest, 1913; *A végrehajtási jogsegély Magyarország és Ausztria közt.* Budapest, 1914; *Korunk igazságszolgáltatásának vezéreszméi.* Budapest, 1914; *A törvényes vélelmek jogi természete. Jogállam 1914; A békemozgalmak és a világháború.* Budapest, 1915; *Jogi okta-*

tásunk reformja. *Jogállam* 1915; *A végrehajtási jogsegély Magyarország és Németország közt*. Budapest, 1916; *Der Zwangsausgleich ausserhalb des Konkurses in Ungarn. Zeitschrift für das gesamte Handels- und Konkursrecht* 1916; *A nemzetközi bírászkodás a magyar jogban*. Budapest, 1917; *Jogi feladataink Keleten*. Budapest, 1917; *A nemzetközi bírászkodás a magyar jogban*. Budapest, 1917; *A nemzetközi bírászkodás*. Budapest, 1918; *Zwangsausgleich ausserhalb des Konkurses in Kroatien und Slavonien. Zeitschrift für das gesamte Handels- und Konkursrecht* 1918; Tudományos polgári perjog. *Jogtudományi Közlöny* 1918; Magyarország és a Nemzetek Szövetsége. *Jogállam* 1920; Szász-Schwarz Gusztáv. *Magyar Jogi Szemle* 1920; A Nemzetek Szövetségének reformja. *Jogállam* 1920; *Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde*. Berlin, 1922; *Règlement de procédure relative à la protection des minorités. Projet présenté à l'Union Internationale des Associations pour la Société des Nations par la Magyar Külügyi Társaság à Budapest*. Budapest, 1923; *Magyar polgári perjog*. 2. átdolg. kiadás. Budapest, 1924; *Projet révisé d'un règlement de procédure relative à la protection des minorités présenté par la Société hongroise des Affaires étrangères et pour la SdN*. Budapest, 1925; *Zur Frage der internationalen obligatorischen Schiedsgerichtsbarkeit*. Deutsche Juristenzeitung 1925; *A Magyar Tudományos Akadémia és a magyar jogtudomány*. Budapest, 1927; Az olasz jogösszehasonlítás és törvényelőkészítés évkönyve. *Jogállam* 1927; Plósz Sándor emlékezete. Budapest, 1927; *La juridiction de la Cour permanente de justice internationale*. Paris, 1928; Sviluppo ed aspetti caratteristici della Procedura Civile ungherese. *Diritto Comparato e Studi Legislativi* 1929; *Magyar polgári perjog*. 3. kiad. (átdolgozta Nizsalovszky Endre). Budapest, 1940 és *Magyar Géza összegyűjtött dolgozatai a polgári eljárás, a magánjog és a kereskedelmi jog köréből*. I–II. kötet, Budapest, 1941–1942.

Felhasznált irodalom

Fodor Ármin: Magyar Géza: Magyar polgári perjog. *Jogtudományi Közlöny* 1913. Meszlény Artur: Magyar Géza: Magyar polgári perjog. *Jogállam* 1913; Berinkei Dénes: Magyar Géza: A nemzetközi bírászkodás. *Jogállam* 1918; Wittmann Ernő: Magyar Géza: A nemzetközi bírászkodás. *Jogtudományi Közlöny* 1919; Kende Ernő: Magyar Géza: Magyar polgári perjog. 2. kiadás. *Jogtudományi Közlöny* 1924; Balogh Jenő: Magyar Géza. *Budapesti Szemle* 1928; Jogtudományunk két nagy halottja: Magyar Géza és Nagy Ferenc. *Jogállam* 1928; Szladits Károly: In memoriam Magyar Géza. *Magyar Szemle* 1928; Fabinyi Tihamér: Magyar Géza emlékbeszéd. *Jogállam* 1930 és Magyar Jogászegyleti Értekezések 1930; Szladits Károly: Magyar Géza. *Külügyi Szemle* 1931; Vinkler János: *Magyar Géza emlékezete*. Budapest, 1933; Puskás Károly: *Magyar Géza*. In: *Jogi professzorok emlékezete a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi kari szemináriumainak emlékeztén*. Budapest, 1935; Magyar Géza emlékezete. *Jogállam* 1938; Horváth E. Írisz: Magyar Géza élete és perjogászai munkássága. *Iustum Aequum Salutare*, 12 (2016) 169–178. és Hamza Gábor: Jogtörténeti áttekintés a muszlimok magyarországi helyzetéről. *Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga* 6 (2016), 11–23.